DOMSTOLENS DOM (Tredje Afdeling)

5. oktober 2006 *

I sag C-368/04,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 234 EF, indgivet af Verwaltungsgerichtshof (Østrig) ved afgørelse af 12. august 2004, indgået til Domstolen den 24. august 2004, i sagen:

Transalpine Ölleitung in Österreich GmbH

Planai-Hochwurzen-Bahnen GmbH

Gerlitzen-Kanzelbahn-Touristik GmbH & Co. KG

mod

Finanzlandesdirektion für Tirol

* Processprog: tysk.

Finanzlandesdirektion für Steiermark

Finanzlandesdirektion für Kärnten,

har

DOMSTOLEN (Tredje Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, A. Rosas (refererende dommer), og dommerne J. Malenovský, S. von Bahr, A. Borg Barthet og U. Lõhmus,

generaladvokat: F.G. Jacobs
justitssekretær: fuldmægtig K. Sztranc,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 14. september 2005,

efter at der er indgivet indlæg af:

— Transalpine Ölleitung in Österreich GmbH og Planai-Hochwurzen-Bahnen GmbH ved Rechtsanwalt W. Arnold

— Republikken Østrig ved H. Dossi, som befuldmægtiget

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved V. Kreuschitz og V. Di Bucci, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 29. november 2005,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om en præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 88, stk. 3, sidste punktum, EF.

2 Anmodningen er forelagt som led i tre sager vedrørende godtgørelse af energiafgifter. Den første sag står mellem Transalpine Ölleitung in Österreich GmbH (herefter »TAL«) og Finanzlandesdirektion für Tirol, den anden sag mellem Planai-Hochwurzen-Bahnen GmbH (herefter »Planai«) og Finanzlandesdirektion für Steiermark og den tredje sag mellem Gerlitzen-Kanzelbahn-Touristik GmbH & Co. KG (herefter »Gerlitzen«) og Finanzlandesdirektion für Kärnten.

Retsforskrifter

Fællesskabsretten

3 Artikel 88, stk. 3, EF bestemmer:

»Kommissionen skal underrettes så betids om enhver påtænkt indførelse eller ændring af støtteforanstaltninger, at den kan fremsætte sine bemærkninger hertil. Er Kommissionen af den opfattelse, at det påtænkte er uforeneligt med fællesmarkedet i henhold til artikel 87, iværksætter den uopholdeligt den i stk. 2 fastsatte fremgangsmåde. Den pågældende medlemsstat må ikke gennemføre de påtænkte foranstaltninger, før den nævnte fremgangsmåde har ført til endelig beslutning.«

4 Den praksis, som Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber i overensstemmelse med Domstolens retspraksis har udviklet vedrørende statsstøtte, er blevet lovordnet ved Rådets forordning (EF) nr. 659/1999 af 22. marts 1999 om fastlæggelse af regler for anvendelsen af EF-traktatens artikel 93. Forordningen trådte i henhold til sin artikel 30 i kraft den 16. april 1999.

5 Artikel 14, stk. 1, i forordning nr. 659/1999 bestemmer:

»I negative beslutninger om ulovlig støtte bestemmer Kommissionen, at den pågældende medlemsstat skal træffe alle nødvendige foranstaltninger til at kræve støtten tilbagebetalt fra støttemodtageren [...]. Kommissionen kræver ikke tilbagebetaling af støtten, hvis det vil være i modstrid med et generelt princip i fællesskabslovgivningen.«

Nationale retsforskrifter

6 I forbindelse med en afgiftsreform og inden for rammerne af Strukturanpassungsgesetz 1996 (lov om strukturtilpasning af 1996) af 30. april 1996 (BGBl. 1996, nr. 201) blev følgende tre love samtidig vedtaget, offentliggjort og sat i kraft i Republikken Østrig, nemlig:

— Elektrizitätsabgabegesetz (lov om afgift på elektricitet, herefter »EAG«)

— Erdgasabgabegesetz (lov om afgift på naturgas, herefter »EGAG«)

— Energieabgabenvergütungsgesetz (lov om godtgørelse af energiafgifter, herefter »EAVG«).

7 EAG bestemmer, at levering og forbrug af elektricitet er pålagt en afgift. I EAG's § 6, stk. 3, er det fastsat, at elektricitetsleverandøren overvælter afgiften på modtageren.

8 EGAG indeholder tilsvarende bestemmelser vedrørende levering og forbrug af naturgas.

9 EAVG indeholder regler om en delvis godtgørelse af den energiafgift, der i henhold til EAG og EGAG er opkrævet af elektricitet og naturgas. I lovens § 1, stk. 1, er det fastsat, at afgifterne godtgøres efter ansøgning, i det omfang de i alt overstiger 0,35% af energiforbrugerens nettoproduktion. Godtgørelsen udbetales med fradrag af et beløb på højst 5 000 ATS (363 EUR).

10 I henhold til EAVG's § 2, stk. 1, som ændret ved Abgabenänderungsgesetz 1996 (ændringskattelov af 1996) af 30. april 1996 (BGBl. 1996, nr. 797) er det imidlertid kun de virksomheder, hvis hovedaktivitet påviseligt består i produktion af materielle goder, der har ret til godtgørelse af energiafgifterne.

Hovedsagens baggrund

11 En række virksomheder, hvis hovedaktivitet ikke består i produktion af materielle goder, anlagde sag, idet de havde fået afslag på godtgørelse af energiafgifter, og Verfassungsgerichtshof, hvortil sagen er nået, har forelagt Domstolen nogle præjudicielle spørgsmål for navnlig at afklare, om bestemmelserne i EAVG udgør statsstøtte i artikel 87 EF's forstand.

12 Domstolen har ved dom af 8. november 2001, Adria-Wien Pipeline og Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke (sag C-143/99, Sml. I, s. 8365), bl.a. fastslået:

»Nationale foranstaltninger, der fastsætter en delvis godtgørelse af energiafgifter på naturgas og elektricitet, men som kun yder denne godtgørelse til virksomheder, hvis hovedaktivitet påviseligt består i produktion af materielle goder, skal anses for statsstøtte som omhandlet i traktatens artikel 87.«

13 Verfassungsgerichtshof har som følge af Domstolens dom af 13. december 2001 (B 2251/97, Sammlung 15450) ophævet den afgørelse, hvorved den nationale myndighed havde afvist en delvis godtgørelse af de opkrævne el-energiafgifter.

14 Verfassungsgerichtshof fandt, at eftersom EAVG ikke var blevet anmeldt til Kommissionen, kunne den pågældende forvaltning ikke under henvisning til denne lovs artikel 2, stk. 1, afslå godtgørelse af energiafgifter til virksomheder, hvis hovedaktivitet påviseligt ikke bestod i produktion af materielle goder. Den pågældende forvaltning traf herved en fejlagtig afgørelse efter et frit skøn, idet den tilsidesatte det i henhold til artikel 88, stk. 3, sidste punktum, EF umiddelbart anvendelige forbud. En sådan retsstridig anvendelse af loven svarer til, at der ikke var et lovgrundlag, og udgør følgelig en overtrædelse af den forfatningssikrede ret til lighed for loven.

15 Verfassungsgerichtshof har støttet sin afgørelse på de nationale retsinstansers forpligtelse, jf. præmis 27 i dommen i sagen Adria-Wien Pipeline og Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke, idet disse over for borgerne skal sikre, at der i henhold til national ret drages alle konsekvenser af en tilsidesættelse af artikel 88, stk. 3, sidste punktum, EF, såvel med hensyn til gennemførelsesretsakters gyldighed som med hensyn til tilbagesøgning af den finansielle støtte, der er tildelt i strid med den omhandlede traktatbestemmelse eller med eventuelle foreløbige forholdsregler.

16 Kommissionen anmodede ved skrivelse af 6. december 2001 de østrigske myndigheder om oplysninger vedrørende EAVG. Efter en brevveksling og møder vedtog Kommissionen den 22. maj 2002 beslutning K(2002) 1890 endelig vedrørende statsstøtte nr. NN 165/2001 (EFT C 164, s. 4, herefter »beslutningen af 22. maj 2002«). Eftersom den østrigske lov senere er blevet ændret, har

Kommissionen præciseret, at den undersøger, om der foreligger statsstøtte i perioden fra den 1. juni 1996 til den 31. december 2001. Beslutningens konklusion er affattet som følger:

»Kommissionen beklager, at Østrig har indrømmet en statsstøtte i strid med artikel 88, stk. 3, EF.

Kommissionen fastslår imidlertid på baggrund af ovenstående vurdering, at denne støtte er forenelig med artikel 87, stk. 3, litra c), EF og EKSF-traktatens artikel 4, litra c).«

17 Republikken Østrig har for at opfylde dommen i sagen Adria-Wien Pipeline og Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke ændret EAVG ved udstedelse af forbundslov nr. 158/2002, hvis artikel 6 bestemmer, at alle virksomheder fra den 1. januar 2002 har ret til godtgørelse for naturgas- og elektricitetsafgifter, såfremt afgiftsbeløbet overstiger 0,35% af deres nettoproduktionsværdi.

18 Kommissionen har ved beslutning 2005/565/EF af 9. marts 2004 om en i Østrig anvendt støtteordning vedrørende godtgørelse af energiafgifter på naturgas og elektricitet i 2002 og 2003 (EUT 2005 L 190, s. 13) fundet, at anvendelsen af et loft på 0,35% af nettoværdien af produktionen begunstiger virksomheder, som har et højt energiforbrug. Efter Kommissionens opfattelse var støtteordningen for virksomheder, som EAVG indtil den 31. december 2001 ikke gjaldt for, uforenelig med fællesskabsrammebestemmelserne for statsstøtte til miljøbeskyttelse samt med de øvrige undtagelser, som fremgår af artikel 87, stk. 2 og 3, EF. Kommissionen er nået til samme konklusion for så vidt angår en anden bestemmelse i fællesskabs-

rammebestemmelserne for statsstøtte til miljøbeskyttelse i forhold til de virksomheder, som EAVG gjaldt for allerede før den 31. december 2001.

19 Kommissionen fandt, at affattelsen af Domstolens besvarelse af det andet spørgsmål i dommen i sagen Adria-Wien Pipeline og Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke har kunnet få nogle støttemodtagere til i god tro at antage, at de anfægtede nationale foranstaltninger, der var forelagt en national domstol, ville ophøre med at være selektive og således ikke længere udgøre statsstøtte, såfremt de blev udvidet til også at gælde for andre sektorer end produktionen af materielle goder, og Kommissionen konkluderede, at en tilbagesøgning under hensyntagen til de særlige omstændigheder i den foreliggende sag ville være i strid med princippet om beskyttelsen af den berettigede forventning og i henhold til artikel 14 i forordning nr. 659/1999 derfor ikke burde gennemføres.

20 Kommissionen har under den skriftlige procedure i den foreliggende sag på Domstolens forespørgsel om, hvorfor der i beslutningen af 22. maj 2002 ikke er taget hensyn til tærsklen på 0,35%, henvist til punkt 3, stk. 3, i denne beslutning, som er affattet som følger:

»Kommissionen bemærker, at der allerede foreligger selektivitet ved, at begunstigelsen er begrænset til de virksomheder, hvis hovedaktivitet påviseligt består i produktion af materielle goder. Kommissionen tager således ikke stilling til, om andre forhold ved denne nationale foranstaltning, navnlig ikke tærsklen på 0,35%, ligeledes gør foranstaltningen selektiv.«

Hovedsagerne og de præjudicielle spørgsmål

21 Den første sagsøger i hovedsagen, TAL, driver navnlig virksomhed inden for konstruktion og drift af olieledninger. Virksomheden har for Verfassungsgerichtshof anfægtet tre beslutninger fra Finanzlandesdirektion für Tirol om afslag på godtgørelse af energiafgifter for årene 1996, 1997 og 1998. Verfassungsgerichtshof annullerede disse beslutninger ved tre domme af 13. december 2001, idet den som begrundelse henviste til dommen i sag B 2551/97, som den afsagde samme dag som følge af dommen i sagen Adria-Wien Pipeline og Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke.

22 Finanzlandesdirektion für Tirol traf den 15. november 2002 en ny afgørelse vedrørende de tre klager. Finanzlandesdirektion fandt, at der med Kommissionens beslutning af 22. maj 2002, hvorved støtten blev fundet forenelig med EF-traktaten, var indtruffet en ny faktisk og retlig situation, hvorfor den ikke længere var bundet af afgørelsen fra Verfassungsgerichtshof, og afviste klagerne. TAL indbragte sidstnævnte afgørelse for den forelæggende ret.

23 Den anden sagsøger i hovedsagen, Planai, driver svævebanevirksomhed. Planai har for Verfassungsgerichtshof anfægtet et afslag fra Finanzlandesdirektion für Steiermark på godtgørelse af energiafgifter for perioderne i årene 1996 og 1997. Verfassungsgerichtshof annullerede afslaget ved dom af 13. december 2001, idet den som begrundelse henviste til ovennævnte dom i sag B 2551/97.

24 Som følge af denne annullation traf Finanzlandesdirektion für Steiermark den 17. juli 2002 en ny afgørelse. Den tog hensyn til Kommissionens beslutning af 22. maj 2002, hvorved støtten blev fundet forenelig med traktaten, idet den

understregede, at denne beslutning gjaldt med tilbagevirkende kraft for den periode, der var omfattet af det oprindelige søgsmål. Den afviste derfor klagen.

25 Planai indbragte sagen for Verfassungsgerichtshof, som frifandt den sagsøgte myndighed ved dom af 12. december 2002 (B 1348/02, Sammlung 16771), fordi der ikke forelå en åbenbar urigtig retsanvendelse, der kunne gøre Verfassungsgerichtshof kompetent til at træffe afgørelse. Verfassungsgerichtshof udtalte bl.a.:

»Efter Kommissionens beslutning af 22. maj 2002 må Verfassungsgerichtshof gå ud fra, at anvendelsen af EAVG's § 2, stk. 1, nu ikke længere er i åbenbar strid med gennemførelsesforbuddet i henhold til artikel 88, stk. 3, EF (tidligere EF-traktatens artikel 93, stk. 3). Følgelig må den sagsøgte myndighed eventuelt også anvende denne bestemmelse.

Spørgsmålet om, hvorvidt Kommissionen — som hævdet af sagsøgeren — med sin beslutning har tilsidesat fællesskabsretten, skal alene behandles af Verfassungsgerichtshof, såfremt tilsidesættelsen af fællesskabsretten er åbenbar, dvs. at denne uden videre kan fastslås [...] eller såfremt en prøvelse følger ud fra en forfatningsretlig betragtning. Dette er imidlertid ikke tilfældet — end ikke på baggrund af EF-Domstolens dom af 21. november 1991 (sag C-354/90, Fédération du commerce extérieur des produits alimentaires m.fl., Sml. I, s. 5505), der ganske vist omhandlede spørgsmålet om betydningen af manglende underretning, men som ikke tog stilling til spørgsmålet om lovligheden af Kommissionens efterfølgende, udtrykkelige godkendelse af støtte med tilbagevirkende gyldighed.«

26 Verfassungsgerichtshof har på Planais begæring henvist sagen til Verwaltungsgerichtshof.

27 Den tredje sagsøger i hovedsagen, Gerlitzen, driver ligeledes svævebaner. Gerlitzen anfægtede for Verfassungsgerichtshof det afslag, som Finanzlandesdirektion für Kärnten den 29. oktober 2002 meddelte til virksomhedernes klage over afvist godtgørelse af energiafgifter for årene 1999-2001. Verfassungsgerichtshof frifandt ved dom af 12. december 2002 Finanzlandesdirektion für Kärnten, idet der som begrundelse blev henvist til ovennævnte dom i sag B 1348/02. Verfassungsgerichtshof har på Gerlitzens begæring henvist sagen til Verwaltungsgerichtshof.

28 Verwaltungsgerichtshof finder det uklart, hvilke konsekvenser beslutningen af 22. maj 2002 har for de søgsmål, der er indgivet af de tre sagsøgere i hovedsagen, når denne beslutning udtrykkeligt vedrører en periode forud for dens vedtagelse, samt om der fortsat efter denne beslutning er grundlag for at tage hensyn til forbuddet om gennemførelse af støtten i henhold til artikel 88, stk. 3, EF.

29 Verwaltungsgerichtshof har navnlig rejst det spørgsmål, hvorvidt datoerne for indlevering af anmodningerne om godtgørelse eller også datoerne for den administrative myndigheds beslutninger vedrørende disse anmodninger har betydning i denne forbindelse. Verwaltungsgerichtshof har nemlig understreget, at de to første sagsøgere i hovedsagen har indsendt deres ansøgninger før beslutningen af 22. maj 2002, hvorimod den tredje har indgivet sin ansøgning efter denne beslutning.

30 Verwaltungsgerichtshof har fundet, at dommen af 21. oktober 2003, Van Calster m.fl. (forenede sager C-261/01 og C-262/01, Sml. I, s. 12249, præmis 53 ff. samt 73), kan fortolkes således, at en positiv kommissionsbeslutning ikke kan lovliggøre en støtteordning, som er gennemført i strid med artikel 88, stk. 3, EF.

31 Verwaltungsgerichtshof har dog fremhævet, at de faktiske forhold, der lå til grund for dommen i sagen Van Calster m.fl., adskiller sig fra situationen i hovedsagen. For det første følger støttekarakteren af den omstændighed, at godtgørelsen indrømmes selektivt, hvorfor også en godtgørelse til virksomheder, der ikke er begunstigede i henhold til disse nationale bestemmelser, er en mulighed for at bringe forholdene i overensstemmelse med fællesskabsretten og undgå, at der foreligger en ulovlig støtte, eller at sikre, at gennemførelsesforbuddet iagttages. Endvidere angik dommen i sagen Van Calster m.fl. en situation, hvor forordning nr. 659/1999 endnu ikke var anvendelig. Endelig forholdt det sig i dommen i sagen Van Calster m.fl. således, at den tilbagevirkende gyldighed, som den belgiske lovgiver til sidst tillagde normen, ikke var klart angivet af Kommissionen, mens Kommissionen i hovedsagerne bevidst har undersøgt en forudgående periode og har erklæret foranstaltningen forenelig med fællesmarkedet.

32 Under disse omstændigheder har Verwaltungsgerichtshof besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Er gennemførelsesforbuddet i henhold til artikel 88, stk. 3, EF tillige til hinder for anvendelsen af en national lovbestemmelse, hvorefter virksomheder, hvis hovedaktivitet ikke påviseligt består i produktion af materielle goder, er afskåret fra godtgørelse af energiafgifter, således at foranstaltningen følgelig skal betragtes som statsstøtte i artikel 87 EF's forstand, men som Kommissionen ikke blev underrettet om, inden den nationale ordning trådte i kraft, når Kommissionen i overensstemmelse med artikel 87, stk. 3, EF har fastslået, at foranstaltningen er forenelig med fællesmarkedet for så vidt angår en forudgående periode, og ansøgningen om godtgørelse vedrører afgifter, der er betalt i denne periode?

2) Såfremt det første spørgsmål besvares bekræftende:

Kræver gennemførelsesforbudet i så fald, at der ydes godtgørelse også i de tilfælde, hvor ansøgninger er indgivet af tjenesteydelsesvirksomheder, efter at Kommissionens beslutning var blevet udstedt, for beregningsperioder, der ligger forud for dette tidspunkt?«

Om de præjudicielle spørgsmål

33 Den forelæggende ret ønsker med disse spørgsmål nærmere bestemt oplyst, først om artikel 88, stk. 3, EF skal fortolkes således, at den pålægger de nationale retter ikke at anvende en lov, som udelukker visse virksomheder fra en delvis godtgørelse af energiafgiften — en foranstaltning, som kan udgøre statsstøtte, og som ikke er blevet anmeldt — selv om Kommissionen har erklæret støtten forenelig med fællesmarkedet i henhold til artikel 87, stk. 3, EF for den periode, for hvilken der var anmodet om godtgørelse. Dernæst spørger den forelæggende ret i denne sammenhæng, om datoen for en virksomheds fremlæggelse af en anmodning om godtgørelse er et relevant forhold.

34 For at besvare et spørgsmål, som den forelæggende ret har stillet i teksten til sin afgørelse, skal det indledningsvis præciseres, at de processuelle regler i forordning nr. 659/1999, for så vidt som denne indeholder sådanne, finder anvendelse på alle administrative procedurer vedrørende statsstøtte, der verserede for Kommissionen på tidspunktet for forordningens ikrafttrædelse, dvs. den 16. april 1999 (Domstolens dom af 6.10.2005, sag C-276/03 P, Scott mod Kommissionen, Sml. I, s. 8437, som forudsætningsvis bekræftede Rettens dom af 10.4.2003, sag T-366/00, Scott mod Kommissionen, Sml. II, s. 1763, præmis 52).

35 Som det følger af anden betragtning til bestemmelserne i forordning nr. 659/1999 under ét, kodificerer og støtter forordningen imidlertid Kommissionens praksis vedrørende kontrol af statsstøtte og indeholder ingen bestemmelser vedrørende de nationale retters beføjelser og forpligtelser, som fortsat er reguleret af traktatens bestemmelser som fortolket af Domstolen.

36 Det skal herved først bemærkes, at gennemførelsen af kontrolordningen med statsstøtte, som den følger af artikel 88 EF og Domstolens retspraksis hertil, dels tilkommer Kommissionen, dels de nationale retter.

37 Det står fast, at de nationale retter og Kommissionen som led i kontrollen med medlemsstaternes overholdelse af deres forpligtelser i henhold til traktatens artikel 87 EF og 88 EF indtager roller, som dels supplerer hinanden, dels er klart adskilte (jf. dom af 11.7.1996, sag C-39/94, SFEI m.fl., Sml. I, s. 3547, præmis 41, og dommen i sagen Van Calster m.fl., præmis 74).

38 Mens det alene er Kommissionen, der herved er underlagt Fællesskabets retsinstansers efterprøvelse, som er kompetent til at træffe afgørelse om støtteforanstaltningernes forenelighed med fællesmarkedet, har de nationale retter til opgave at sikre borgernes rettigheder i tilfælde af tilsidesættelse af forpligtelsen ifølge artikel 88, stk. 3, til at give Kommissionen forudgående underretning om statsstøtte (jf. dommen i sagen Van Calster m.fl., præmis 75).

39 For at kunne tage stilling til, om en statslig foranstaltning er indført i strid med artikel 88, stk. 3, EF, kan det være nødvendigt for en national domstol at fortolke støttebegrebet i artikel 87, stk. 1, EF (dom af 15.7.2004, sag C-345/02, Pearle m.fl.,

Sml. I, s. 7139, præmis 31). Den bør således navnlig efterprøve, om den pågældende foranstaltning udgør en fordel, og om den er selektiv, dvs. om den begunstiger visse virksomheder eller visse producenter i artikel 87, stk. 1, EF's forstand.

40 Det skal for det andet bemærkes, at en støtteforanstaltning i artikel 87, stk. 1, EF's forstand, som iværksættes i strid med de forpligtelser, der følger af artikel 88, stk. 3, EF, er ulovlig [jf. dommen i sagen Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires og Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon, præmis 17, og dom af 27.10.2005, forenede sager C-266/04 — C-270/04, C-276/04 og C-321/04 — C-325/04, Distribution Casino France m.fl., Sml. I, s. 9481, præmis 30. Se også den definition af ulovlig støtte, som fremgår af artikel 1, litra f), i forordning nr. 659/1999].

41 En beslutning fra Kommissionen om, at en ikke-anmeldt støttet er forenelig med fællesmarkedet, indebærer ikke, at gennemførelsesforanstaltninger, som er ugyldige, fordi de er truffet i strid med forbuddet i artikel 88, stk. 3, sidste punktum, EF, efterfølgende lovliggøres, da man i så fald ville tilsidesætte denne bestemmelses direkte virkning og også borgernes interesser, som de nationale domstole har til opgave at beskytte. Enhver anden fortolkning ville tilskynde den pågældende medlemsstat til at sætte sig ud over den nævnte bestemmelse og medføre, at bestemmelsen mister sin effektive virkning (jf. dommen i sagen Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires og Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon, præmis 16, og dommen i sagen Van Calster m.fl., præmis 63).

42 Hvis manglende iagttagelse af artikel 88, stk. 3, EF i forbindelse med en bestemt støtteplan, uanset om den var forenelig med fællesmarkedet eller ej, ikke medførte nogen større risiko eller straf, end hvis bestemmelsen var overholdt, ville medlemsstaternes incitament til at anmelde og afvente en beslutning vedrørende støttens forenelighed — og dermed rækkevidden af Kommissionens kontrol — nemlig, som generaladvokaten har understreget i punkt 50 i sit forslag til afgørelse, formindskes kraftigt.

43 Det er i den forbindelse ikke relevant, at det i en kommissionsbeslutning præciseres, at Kommissionens vurdering af den pågældende støtte vedrører en periode forud for vedtagelsen af beslutningen, således som det er tilfældet i beslutningen af 22. maj 2002, som de foreliggende hovedsager drejer sig om.

44 For så vidt angår de nationale retter påhviler det dem som bemærket i denne doms præmis 38 at sikre borgernes rettigheder over for de nationale myndigheders eventuelle tilsidesættelse af forbuddet mod at gennemføre støtte, før Kommissionen vedtager en beslutning, der tillader den.

45 Da der ikke findes fællesskabsbestemmelser på området, tilkommer det for så vidt hver enkelt medlemsstat i sin nationale retsorden at udpege de kompetente retter og fastlægge de retsplejemæssige regler for sager til sikring af de rettigheder, som tilkommer borgerne ifølge fællesskabsretten, idet disse regler dog ikke må være mindre gunstige end dem, der gælder for tilsvarende rettigheder efter nationale regler (ækvivalensprincippet), og ikke i praksis må gøre det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve de rettigheder, der tillægges i henhold til Fællesskabets retsorden (effektivitetsprincippet) (jf. dom af 12.9.2006, sag C-300/04, Eman og Sevinger, Sml. I, s. 8055, præmis 67, og af 19.9.2006, forenede sager C-392/04 og C-422/04, i-21 Germany og Arcor, Sml. I, s. 8559, præmis 57).

46 Alt efter retsmidlerne i henhold til national ret kan en national retsinstans således forelægges en begæring om vedtagelse af foreløbige forholdsregler, såsom udsættelse af de pågældende foranstaltninger med henblik på at sikre borgernes interesser og navnlig beskytte de parter, der påvirkes af den fordrejning af konkurrencen, som den ulovlige støtte medfører (jf. dommen i sagen SFEI m.fl., præmis 52).

47 Domstolen har endvidere bestemt, at de nationale retter skal sikre de borgere, som kan gøre en tilsidesættelse af anmeldelsesforpligtelsen gældende, at der drages samtlige konsekvenser heraf i henhold til national ret, både for så vidt angår gyldigheden af støtteforanstaltningernes gennemførelsesretsakter og tilbagesøgning af økonomisk støtte tildelt i strid med denne bestemmelse eller med eventuelle midlertidige foranstaltninger (dommen i sagen Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires og Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon, præmis 12, dommen i sagen Adria-Wien Pipeline og Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke, præmis 26 og 27, dommen i sagen Van Calster m.fl., præmis 64, og dom af 21.7.2005, sag C-71/04, Xunta de Galicia, Sml. I, s. 7419, præmis 50).

48 Den nationale ret skal ved sin afgørelse sikre borgernes interesser. Herved skal den imidlertid ligeledes tage fuldstændigt hensyn til fællesskabsinteressen (jf. analogt, dom af 20.9.1990, sag C-5/89, Kommissionen mod Tyskland, Sml. I, s. 3437, præmis 19).

49 For så vidt angår en delvis afgiftsgodtgørelse, som udgør en ulovlig statsstøtte, fordi den er tildelt i strid med anmeldelsespligten, er det ikke i overensstemmelse med fællesskabsinteressen at foreskrive en sådan godtgørelse til andre virksomheder, såfremt kredsen af støttemodtagere herved udvides, og støttens virkninger således øges i stedet for at fjernes (jf. i den retning dom af 15.6.2006, forenede sager C-393/04 og C-41/05, Air Liquide Industries Belgium, Sml. I, s. 5293, præmis 45).

50 De nationale domstole skal nemlig, som generaladvokaten har bemærket i punkt 74 i sit forslag til afgørelse, sikre, at uanset hvilke retsmidler de anordner, skal disse være af en sådan art, at de ophæver virkningerne af den støtte, som er ydet i strid med artikel 88, stk. 3, EF, og ikke udvider den til en yderligere gruppe af modtagere.

51 Det skal endvidere fremhæves, at ansøgningerne i hovedsagerne om tildeling af ulovlig støtte, dvs. den delvise godtgørelse af energiafgifter, kan sidestilles med ansøgninger om delvis fritagelse for betaling af disse afgifter. Som det følger af retspraksis, kan den, der skal betale obligatorisk afgift, ikke unddrage sig den ved at henvise til, at en fritagelse, der gælder for andre virksomheder, er statsstøtte (jf. dom af 20.9.2001, sag C-390/98, Banks, Sml. I, s. 6117, præmis 80, af 13.6.2002, forenede sager C-430/99 og C-431/99, Sea-Land Service og Nedlloyd Lijnen, Sml. I, s. 5235, præmis 47, dommen i sagen Distribution Casino France m.fl., præmis 42, og dommen i sagen Air Liquide Industries Belgium, præmis 43).

52 Da den forelæggende ret fik forelagt den anfægtede foranstaltning med henblik på at efterprøve, om den var omfattet af begrebet statsstøtte i artikel 87, stk. 1, EF, burde den principielt være i besiddelse af de elementer, der giver den mulighed for at vurdere, om den afgørelse, den agter at vedtage, sikrer borgernes rettigheder ved at ophæve støttens påvirkning af de støttemodtagende virksomheders konkurrenter, idet den herved skal tage fuldstændigt hensyn til fællesskabsretten og undgå at træffe en afgørelse, hvis eneste virkning ville være at udvide kredsen af støttemodtagere.

53 Det andet spørgsmål, som den forelæggende ret har stillet, vedrører en situation som i hovedsagen mellem Gerlitzen og Finanzlandesdirektion für Kärnten, hvor en ansøgning om delvis godtgørelse af en energiafgift, som var en ulovlig støtte, fordi den ikke var anmeldt, er blevet fremsat efter vedtagelsen af Kommissionens beslutning om at erklære støtten forenelig med fællesmarkedet.

54 Som det er bemærket i denne doms præmis 41 og 42, indebærer beslutningen af 22. maj 2002 om, at statsstøtten var forenelig med fællesmarkedet, ikke, at gennemførelsesforanstaltninger for denne støtte, som på vedtagelsestidspunktet var ugyldige, fordi de var i strid med forbuddet i artikel 88, stk. 3, sidste punktum, EF, efterfølgende lovliggøres.

55 Følgelig er det uden betydning, om en anmodning er fremsat før eller efter vedtagelsen af beslutningen om en støttes forenelighed med fællesmarkedet, eftersom denne anmodning vedrører den ulovlige situation, der følger af manglen på anmeldelse.

56 Alt efter mulighederne i henhold til national ret og de heri foreskrevne retsmidler kan en national retsinstans således efter det konkrete sagsforhold foreskrive tilbagesøgning af en ulovlig støtte hos støttemodtagerne, selv om Kommissionen senere har erklæret støtten forenelig med fællesmarkedet. En national ret kan på samme måde komme til at tage stilling til et søgsmål om erstatning for tab lidt som følge af støtteforanstaltningens ulovlige karakter.

57 Den nationale ret skal herved bestræbe sig på at sikre borgernes rettigheder, mens den samtidig tager fuldstændigt hensyn til fællesskabsinteressen, idet den navnlig skal være opmærksom på ikke at træffe en afgørelse, hvis eneste virkning kunne være at udvide kredsen af modtagere af den ulovlige støtte.

58 Under disse omstændigheder skal de forelagte spørgsmål besvares med, at artikel 88, stk. 3, sidste punktum, EF skal fortolkes således, at det påhviler de nationale retter at sikre borgernes rettigheder over for de nationale myndigheders eventuelle tilsidesættelse af forbuddet mod at gennemføre støtte, inden Kommissionen vedtager en beslutning, der tillader støtten. De nationale retter skal herved tage fuldstændigt hensyn til fællesskabsinteressen og må ikke træffe en foranstaltning, hvis eneste virkning kunne være at udvide kredsen af støttemodtagere.

59 Eftersom en kommissionsbeslutning om, at en ikke-anmeldt støtte er forenelig med fællesmarkedet, ikke indebærer, at gennemførelsesforanstaltninger, som var ugyldige, fordi de blev truffet i strid med forbuddet i artikel 88, stk. 3, sidste punktum, EF, efterfølgende lovliggøres, er det uden betydning, om en ansøgning er fremsat før eller efter vedtagelsen af beslutningen om en støttes forenelighed med fællesmarkedet, eftersom denne ansøgning vedrører den ulovlige situation, der følger af manglen på anmeldelse.

Sagens omkostninger

60 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Tredje Afdeling) for ret:

Artikel 88, stk. 3, sidste punktum, EF skal fortolkes således, at det påhviler de nationale retter at sikre borgernes rettigheder i tilfælde af de nationale myndigheders eventuelle tilsidesættelse af forbuddet mod at gennemføre støtte, inden Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber vedtager en beslutning, der tillader støtten. De nationale retter skal herved tage fuldstændigt hensyn til fællesskabsinteressen og bør ikke træffe en foranstaltning, hvis eneste virkning kunne være at udvide kredsen af støttemodtagere.

Eftersom en beslutning fra Kommissionen om, at en ikke-anmeldt støttet er forenelig med fællesmarkedet, ikke indebærer, at gennemførelsesforanstaltninger, som var ugyldige, fordi de blev truffet i strid med forbuddet i artikel 88, stk. 3, sidste punktum, EF, efterfølgende lovliggøres, er det uden betydning, om en ansøgning er fremsat før eller efter vedtagelsen af beslutningen om en støttes forenelighed med fællesmarkedet, eftersom denne ansøgning vedrører den ulovlige situation, der følger af manglen på anmeldelse.

Underskrifter